

NESLUŽBENI PRIJEVOD

Deklaracija o pametnim otocima

Inicijativa otočnih jedinica lokalne samouprave i drugih dionika na otocima

Nove smjernice za europske otoke

s ciljem razvoja pametnih, uključivih i uspješnih otočnih zajednica za inovativnu
i održivu Europu

Predgovor

O nama

Mi smo predstavnici europskih otočnih lokalnih i regionalnih vlasti te ostalih otočnih dionika sa zajedničkim ciljem promoviranja inicijative Pametni otoci. Riječ je o *bottom-up* inicijativi otočnih samouprava kojom se izražava važnost iskorištavanja značajnog, a još uvijek nedovoljno iskorištenog potencijala otoka kao laboratorija za tehnološke, društvene, gospodarske i političke inovacije. Inicijativa Pametni otoci bazirana je na dugogodišnjoj suradnji europskih otoka i teži pokazati da otoci mogu biti poprišta razvoja pilot projekata te izvor znanja o pametnom i učinkovitom upravljanju resursima i infrastrukturom, a koja je kasnije moguće prenijeti u planinske, ruralne i općenito geografski izolirane sredine, ali i prilagoditi potrebama velikih gradova na kontinentu.

Inicijativa Pametni otoci inspirirana je inicijativom Europske komisije Pametni gradovi i zajednice, no ide i korak dalje, kroz jačanje sinergija između energetike, transporta i IKT-a, uz uključivanje tema vezanih uz vodu i otpad, po principu cirkularne ekonomije. Taj holistički pristup izvire opravo iz izoliranosti otoka koja ih prisiljava razmišljati kako osigurati optimalno korištenje i upravljanje resursima te doprinijeti održivom i ravnomjernom razvoju koji će iskoristiti otočne potencijale (geografske elemente, prirodne i ljudske resurse, proizvode).

Nadalje, inicijativa Pametni otoci zalaže se za lokalizirane aktivnosti koje vode do vidljivih promjena kroz maksimalno iskorištavanje komparativnih prednosti otoka, poticanje lokalnog razvitka i prosperiteta te doprinošenju EU ciljevima na području energetike, klimatskih promjena i prilagodbi, inovacija, cirkularne ekonomije, transporta i mobilnosti, plavog rasta ("blue growth") i digitalne agende za Europu. Smatramo da je neophodno da svi dionici Quadruple helix spiralnog modela inovacijskog procesa (koji uključuje javni i privatni sektor, znanstvenu zajednicu i civilno društvo) udruže snage kako bi postali provoditeljima inicijative pametnih otoka.

Odakle dolazimo

Otoci su bili na čelu globalnog pokreta protiv klimatskih promjena, jer su među prvima iskusili razorne učinke koje isti imaju na ekološki sustav, dok istovremenu imaju značajan potencijal za predvoditi tranziciju prema nisko-ugljičnom, održivom i uključivom razvitku. Prva inicijativa koja je okupila europske otoka bio je ISLENET, mreža otočnih samouprava koja je uključivala Western Isles, Shetland, Orkney, Madera, Açores i Kanarske otoka, a koja je razvijena u političkom kontekstu tzv. Islands Commission of the Conference of Peripheral Maritime Regions. Mreža je osnovana 1993. s ciljem promicanja održive energije i učinkovitijeg upravljanja okolišem. U 2007. Europski je parlament usvojio Musotto deklaraciju, predloživši niz mjera za rješavanje problema s kojima su se susretali europski otoci, uz naglašavanje njihovog potencijala za iskorištavanje obnovljivih izvora energije i potrebe za promoviranje lokalnih energetske održivih projekata. Dvije godine kasnije, ISLEPACT inicijativa (DG TREN) potakla je europske otoka na učinkovito energetske planiranje. Bazirajući se na ISPLEPACT inicijativi, u okviru projekta SMILEGOV formirani su otočni klasteri s ciljem dovođenja lokalnih energetske projekata na višu razinu i razmjene znanja o održivom razvitku. Navedeno je zahtijevalo uspostavu suradnje između različitih dionika kako bi se kroz razvoj integriranih rješenja

maksimizirale postojeće sinergije između energetike, zbrinjavanja otpada, morskog prometa i IKT-a i potaknuo razvoj održivih gospodarskih aktivnosti na otocima.

Pakt o otocima i Sporazum gradonačelnika

Kada je 2008. iniciran tzv. Sporazum gradonačelnika (Covenant of Mayors), mnoge su mu otočne samouprave odlučile pristupiti i obvezati se na poduzimanje niza lokalnih akcija za borbu protiv klimatskih promjena. Ipak, uz sve jaču suradnju i međuotočnu razmjenu znanja, ukazala se potreba za osnivanjem inicijative nalik Sporazumu gradonačelnika, no koja bi bolje zastupala interese upravo otočnih gradova i općina. Navedeno je dovelo do formiranja Pakta o otocima (Pact of islands) kao službene europske inicijative, a kojim je određen broj otoka u Europskoj uniji dogovorio smanjenje emisije ugljičnog dioksida za barem 20% na svojim područjima i uspostavljanje akcijskog plana za energetski održiv razvitak otoka.

Proces usklađivanja Pakta o otocima i Sporazuma gradonačelnika za klimu i energiju upravo je u tijeku, a cilj mu je osigurati harmoniziran i integriran pristup borbi protiv klimatskih promjena, te osigurati temelje za održiv i uključiv rast europskih lokalnih zajednica. Navedeni je proces koincidirao sa uspostavom Sporazuma gradonačelnika za klimu i energiju, odnosno objedinjavanja dviju inicijativa, *Covenant of Mayors for Climate and Energy* i *Covenant of Mayors for Climate and Energy*, kroz uspostavu zajedničke metodologije kojom gradovi i općine mogu mjeriti emisije štetnih plinova i klimatske rizike te izvještavati o svojim naporima u borbi protiv istih.

Naposljetku, povijesti Pariški sporazum stavio je poseban naglasak na jačanje uloge i kapaciteta lokalnih samouprava u borbi protiv klimatskih promjena, kroz smanjenje štetnih emisija, njihovu prilagodljivost ekološkim promjenama, te uspostavu kolaboracijskih platformi na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i internacionalnom nivou. Kada se sumira sve navedeno, jasno je da europski otoci imaju jedinstvenu priliku demonstrirati svoju važnu ulogu i doprinos jačanju aktivnosti usmjerenih ka transferu prema nisko-ugljičnom, cirkularnom i održivom razvojnom modelu, modelu koji razumije ograničenja otoka koliko i globalnih ekosistema i dostupnih prirodnih resursa.

Otoci u Europi

Europski otoci već godinama iskušavaju nove oblike održivog življenja, kroz inovativno uključivo upravljanje koje vodi do veće socijalne uključenosti svih društvenih skupina; zatim kroz različite poslovne modele i uvođenje novih usluga; kroz korištenje najnovijih tehnologija za optimizaciju upravljanja resursima i infrastrukturom; kroz edukaciju stanovništva i jačanje svijesti posjetitelja o održivom razvitku. Kroz inovacije poduzetnika, a koje su rezultat realnih potreba, otoci su razvili niz primjera najboljih praksi u polju održivog lokalnog razvitka, bivajući primjerom ostalim ne-otočnim kontinentalnim zajednicama u Europi i svijetu.

Vjerujemo da otoci mogu biti živi laboratoriji ("living labs") koji mogu ponuditi važna rješenja u području raznih politika – energije, transporta, cirkularne ekonomije, uključivog upravljanja, IKT-a i

drugog, a primjenjiva i u ne-otočnim zajednicama. Rezultat je to prilagodljivosti otoka koja se razvila radi njihove veličine, udaljenosti od kopna, maloj gustoći populacije, pravnom, fiskalnom i političkom statusu otoka. Usprkos svojih različitostima, većina otoka obilježena je svojom izoliranošću, a koja je znatno povezana s ovisnošću o fosilnim gorivima koja se odražava u visokim cijenama prijevoza na kopno i slabom gospodarskom diversifikacijom. No, otoke ujedno obilježava i visok socijalni kapital te jak osjećaj identiteta i pripadanja kod njihovih stanovnika. Vjerujemo da je ovaj skup karakteristika ujedno pokretač različitih lokalnih paradigmi koje kombiniraju ekološka, društvena, ekonomska i tehnološka rješenja, a s ciljem pametnog, integriranog i uključivog upravljanja prirodnim resursima i infrastrukturom.

Svjesni smo da je za ostvarenje potencijala otoka potreban kreativan i sistemski pristup koji će istaknuti sinergije između gospodarstva, društva, održivosti, mobilnosti, IKT-a, cirkularne ekonomije, upravljanja. Također, do promjena se mora doći na društveno uključiv način, kroz aktivno uključivanje različitih skupina: vlasti, građana, poduzetnika i akademske zajednice. Mi smo spremni prihvatiti taj izazov stoga pokrećemo inicijativu Pametni otoci.

Mi, predstavnici europskih otoka

Definiramo pametni otok kao otočno područje koje se uspješno prilagođava klimatskim promjenama, kombinirajući ublažavanje efekata klimatskih promjena te prilagodbu na iste, a sve sa ciljem održivog lokalnog ekonomskog razvitka i povećanja kvalitete života svojih stanovnika, kroz pametne načine integriranog upravljanja infrastrukturom, prirodnim resursima i okolišem kao cjelinom, uz korištenja IKT alata i promoviranje inovativnih uključivih načina upravljanja i financiranja.

Vidimo inicijativu Pametni otoci kao rezultat prirodne sposobnosti otoka da se razvijaju kao specifični ekosustavi, uspostavljajući ravnotežu između dinamike kretanja njihova stanovništva, dostupnosti resursa i obavljanja gospodarskih aktivnosti. Imajući to na umu, obvezujemo se kapitalizirati postojeća razvojna iskustva temeljena na lokalnoj inovativnosti i održivosti te biti nositeljima tranzicije Europe u nisko-ugljičnu, inkluzivnu i održivu ekonomiju.

Želimo postati pametno, uključivo i uspješno društvo te ćemo stoga:

1. Aktivno sudjelovati u prilagodbi i izbjegavanju klimatskih promjena te na lokalnoj razini jačati otpornost na iste;
2. Biti katalizator u bržem korištenju naprednih tehnologija kako bi se osiguralo optimalno upravljanje i korištenje lokalnim resursima i infrastrukturom;
3. Smanjiti upotrebu fosilnih goriva povećanjem korištenja značajnih resursa obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti;
4. Promovirati održive načine mobilnosti na otocima uključujući elektromobilnost;
5. Smanjiti nedostatak i oskudicu vode primjenom nekonvencionalnih i pametnih načina upravljanja vodnim resursima;
6. Postati područja bez odlaganja otpada promoviranjem principa cirkularne ekonomije;
7. Očuvati karakterističan prirodni i kulturni kapital otoka;
8. Diversificirati ekonomiju iskorištavanjem unutarnjih specifičnosti otoka u stvaranju novih i inovativnih lokalnih poslova;
9. Ojačati socijalnu uključenost, edukaciju i osnaživanje građana;
10. Poticati prelazak na alternativne, dugoročne, održive i odgovorne načine obalnog, morskog i turizma u unutrašnjosti otoka.

Pametno i integrirano upravljanje resursima i infrastrukturom

Energetika

Mi ćemo iskoristiti značajni potencijal obnovljivih izvora energije, sunca, vjetra, morskih struja, oceana, valova, kao i geotermalni potencijal te povesti ka smanjenju emisije CO₂, kako bismo postali energetske neovisni, smanjili uvoz goriva i s njime povezane troškove, te inicirali razvoj novih poslovnih modela koji će poticati decentraliziranu proizvodnju i potrošnju energije.

Povećat ćemo energetske učinkovitost zgrada (rasvjetu, grijanje i hlađenje u zgradama) i infrastrukture (npr. ulične rasvjete, crpnih stanica), čak i u zaštićenim povijesnim centrima, kako bismo smanjili emisije CO₂, a sve uz korištenje inovativnih tehnologija i praksi te poduzimanje akcija nulte-energije, kako od strane domaćeg stanovništva tako i posjetitelja, s ciljem usvajanja pozitivnih praksi u korištenju energije i infrastrukture.

Promovirat ćemo male otoke, osobito u kontekstu pilot lokacija za najnaprednije tehnologije u području energetike, što uključuje pametne mreže, pohranu i korištenje energije po potrebi, za što su

potrebne fleksibilne električne mreže koje mogu inteligentno integrirati aktivnosti svih korisnika koji su na nju spojeni. Navedeno će dovesti do povećanja kvalitete života građana te pružiti primjere kako navedene napredne tehnologije mogu biti upotrijebljene i na drugim geografski izoliranim područjima te dalje prilagođene za korištenje u velikim gradovima kontinentalne Europe.

Iskoristit ćemo postojeće sinergije između održive energije, otpada, vode i mobilnosti, naglašavajući potencijal otoka da djeluju kao laboratoriji za razvoj integriranih rješenja kao što su proizvodnja energije iz otpada, korištenja energije proizvedene iz OIE u transportu i električnim vozilima, ili pak za potrebe desalinizacije.

Promet

Promijenit ćemo “modal split” (omjer učinka javnog i individualnog prometa) u korist održivih načina transporta i novih navika u korištenju automobila (car-sharing, car-pooling), promovirati pješčenje i bicikliranje (renovacija pješačkih staza, zajedničko korištenje bicikala) i optimizirati projektiranje multi-modalnih čvorišta i terminala, a s ciljem jačanja svih sektora (cjelogodišnjeg turizma, logistike, trgovine, agrikulture i ribarstva).

Poticat ćemo već postojeće sinergije između prometa i energetike, promovirajući primjerice trajekte koji koriste alternativna goriva kao što su LNG i hidrogen, korištenje obnovljive energije u obalnim priključcima, integriranje električnih vozila u otočne pametne mreže, a sve s ciljem jačanja omjera korištenja obnovljivih izvora energije u odnosu na fosilne izvore.

Razvit ćemo infrastrukturu za brza putovanja (tzv. island hopping) među otocima koji su blizu obale ili unutar istog arhipelaga, korištenjem malih električnih plovnih vozila ili vozila koja se pogone na LNG, metan ili hidrogen, koja mogu biti upravljana putem sustava auto-pilota kako bi se smanjio utjecaj na okoliš, al i troškovi, a ujedno donijelo konkretne benefite otočnim zajednicama i lokalnom tržištu.

Voda

Poticat ćemo nekonvencionalno upravljanje vodnim resursima, kroz prikupljanje i pročišćavanje voda uz korištenje naprednih tehnologija koja će minimizirati gubitke vode, smanjiti troškove te pristupiti problemu nestašice pitke vode na otocima na učinkovit način.

Promovirat ćemo integrirano upravljanje izvorima vode na kopnu, korištenjem tradicionalnih i netradicionalnih praksi upravljanja vodama, kako bi se osigurala kvaliteta i dostupnost podzemnih izvora i posljedično podržao povratak otočne poljoprivrede i proizvodnja visokokvalitetne hrane.

Iskoristit ćemo postojeće inovativne pristupe i alate kao što su tzv. Ecosystem-based Adaptation i Integrated Coastal Zone Management, a kako bismo osigurali očuvanje naših morskih i kopnenih voda, ključnih za život i opću održivost otoka.

Ojačat ćemo osviještenost o potrebi prelaska na održivije potrošačke uzorke, pa tako i na održivije ekonomske, turističke i poljoprivredne aktivnosti na otocima, kako bismo ojačali otočne biosustave, ali istovremeno i razvili bolje strategije brendiranja, i boljeg pozicioniranja na rastućem tržištu zelenih turističkih destinacija.

Otpad

Poticat ćemo stvaranje društva bez otpada ("zero waste"), koncepta koji propituje može li ekonomija ići u krug, uz jačanje lokalne zajednice.

Uvesti ćemo pametan način upravljanja otpadom na razini otoka kroz uspostavu malih postrojenja za prikupljanje, sortiranje, obradu i recikliranje otpada, te ćemo koristiti IKT tehnologiju za razvoj novih tehnika upravljanja, zaštitu okoliša i otvaranje novih radnih mjesta.

Postavit ćemo korištenje biomase za grijanje i transport te razmotriti mogućnost korištenja otočnih usjeva kao izvora energije.

Promovirat ćemo aktivnosti jačanja osviještenosti i održivoj proizvodnji i potrošnji među stanovništvom i turistima, uključujući i rezidencijalni i poslovni sektor.

Preduvjeti

Upravljanje

Ojačat ćemo socijalnu uključenost građana kroz jačanje njihovih kapaciteta i uključivanje širokog broja dionika u procese planiranja, odlučivanja i realizacije, kako bi se osigurala efikasna provedba projekata i strategija te poticalo lokalno vlasništvo nad investicijama.

Koristit ćemo postojeće alate kao što su tzv. Integrated Territorial Investment and Community-Led Local Development Tools koji su razvijeni u okviru kohezijske politike kako bi se javne intervencije čim više približilo realnim lokalnim potrebama, kao i poduzetničkim aktivnostima.

Iskoristit ćemo naše bogato tradicijsko naslijeđe i kulturu suradnje kako bismo potakli društvene inovacije i bottom-up inicijative u procesima upravljanja.

Informacijsko-komunikacijske tehnologije

Osigurati ćemo korištenje pametnih i održivih tehnologija na našim otocima koje će omogućiti efikasno i inkluzivno upravljanje prirodnim resursima i infrastrukturom.

Poboljšati ćemo dostupnost digitalnih usluga na našim otocima kako bismo stvorili nove mogućnosti za građanstvo i poslovni sektor, potakli razvoj poduzetništva i startup-a i olakšali pristup tržištima i izvorima financiranja.

Analizirati ćemo problem digitalne nejednakosti na otocima i omogućiti svim građanima iste mogućnosti pristupa informacijskim i digitalnim uslugama.

Uključiti ćemo IKT alate u procese donošenja odluka i upravljanja kako bismo ih učinili demokratičnijima i inkluzivnijima.

Gospodarstvo

Koristit ćemo kao bazu svoj tradicijski društveni kapital kako bismo razvili inovativne forme kolektivnog financiranja, kao što su kooperative, zajedničko financiranje (crowd-funding) i javno-privatna partnerstva.

Diversificirat ćemo svoje gospodarske aktivnosti kako bismo osigurali otvaranje novih radnih mjesta, smanjili pad populacije i njeno starenje te transformirali naše otoke u ugodna i prosperitetna područja.

Ojačat ćemo sinergije između primarnog, sekundarnog i tercijarnog sektora (osobito turizma) kako bismo kreirali nove integrirane lance vrijednosti, njegovali razvoj poduzetništva i stvorili preduvjete za razvoj malih investicija i jačanje zapošljavanja, osobito mladih.

Razvijat ćemo potencijale tzv. plave ekonomije kroz uspostavu strateških partnerstava za tržišnim dionicima i sveučilištima, a sve kako bismo promovirali otoke kao plave laboratorije za testiranje inovativnih usluga, proizvoda i alata, osobito u području biotehnologije, obnovljive energije, obalnog turizma, zaštite obalnog pojasa i sl.

U ime podrške i ubrzanja ove tranzicije

Pozivamo nacionalne vlade i Europsku uniju

Da pokrenu specifične linije financiranja i tehničke pomoći integriranim pilot projektima na otocima, kombinirajući dostupne financijske instrumente (ESIF, Horizon 2020, EFSI, COSME, EaSI, LIFE itd.).

Da daju preporuke financijskim institucijama glede prilagodbe postojećih uvjeta financiranja, kako bi pravo na njih mogli ostvariti projekti manje vrijednosti, ali sa značajnim utjecajem na lokalnu zajednicu, te da ponude odgovarajuće police osiguranja i zajmove za društvene investicije.

Da uspostave regulatorni okvir koji će u potpunosti iskoristiti komparativne prednosti otoka, pojednostaviti administrativne procedure i smanjiti transakcijske troškove za manje investicije, ali pod uvjetom da se osigura uključenost i podrška lokalne zajednice, kao garancija održivosti predloženih inovativnih inicijativa.

Da ojačaju mehanizme višerazinskog upravljanja (eng. multi-level governance) kako bi osigurali da lokalni otočni prioriteti budu na odgovarajući način zastupljeni u lokalnim i regionalnim politikama, i kako bi se potaknula suradnja na različitim administrativnim razinama, kao i između privatnih i javnih dionika.

Da prepoznaju mogućnost doprinosa inicijative Pametni otoci cijelom nizu strateških politika, kao što su Zapošljavanje, razvoj i investicije; Energetska unija; Digitalno tržište i cirkularna ekonomija; i da razmotre zaključke inicijative Pametni otoci u kontekstu pripreme sljedeće financijske perspektive, nakon 2020.

Pozivamo aktere Quadruple Helix modela

Da podrže provođenje inicijative Pametni otoci kroz:

- Pozivanje poslovnog sektora na uvođenje najnovijih tehnologija na otoke, kao i na uvođenje novih inovativnih proizvoda i usluga, kako bi se modernizirali tradicionalni sektori poslovanja i otvorile nove tržišne niše, dajući novi zamah održivom razvitku.
- Pozivanje znanstvene zajednice da koristi otoke kao „žive laboratorije“ u svojim interdisciplinarnim istraživanjima i radu na inovacijama.
- Pozivanje predstavnika civilnog društva na jačanje društvenog kapitala i poduzetničkog duha na otocima, te na suradnju u stvaranju zajedničke vizije otoka u kontekstu globaliziranog okruženja, temeljene na konsenzusu.

Odlučujemo

Raditi na daljnjem razvoju inicijative Pametni otoci kroz organizaciju Forumu pametnih otoka na godišnjoj bazi, kao prostora za suradnju, razmjenu kontakata i iskustava između predstavnika različitih europskih otoka, a uz koji bi se organizirala i popratna Konferencija o pametnim otocima, koja bi omogućila susrete relevantnih dionika, razmjenu stajališta i predlaganje konkretnih mjera za realizaciju smjernica inicijative Pametni otoci.

Istražiti mogućnost formiranja Platforme pametnih otoka, koja bi pružala potporu otočnim samoupravama i drugim akterima u uspostavi suradnje s industrijom, akademskom zajednicom i civilnim društvom, a sve sa ciljem pronalaženja odgovarajućih integriranih i održivih načina upravljanja resursima i infrastrukturom, a koji bi omogućili jačanje aktivnosti istraživanja i razvoja (R&D), koordinirali ulaganja u pilot projekte, kao i projekte većeg opsega, te njihovom implementacijom povećali kvalitetu života na otocima i služili kao inspiracija kopnenim zajednicama EU.

Ime i prezime predstavnika otoka

Titula predstavnika otoka

Naziv ustanove

Datum

Potpis